

Miksi ykköskausi on Madventuresin ”paras”?

Minulla on varsin omakohtainen suhde Madventuresiin. Ensinnäkin siksi, että olen itsekin ”travelleri”, siis henkilö, jonka elämäntapaan kuuluu kiinteänä osana itsenäinen matkustelu (erotuksena massaturismista). Travellauksen siemenet kylvettiin minuun jo nuorena, kun perheeni kanssa reilailimme ja reissailimme ympäri Eurooppaa. Toisekseen suhteeni Madventuresiin on läheinen, koska olen yksinkertaisesti katsonut kyseistä tv-sarjaa tarkasti ja paljon, ja kieltämättä se on antanut minulle myös paljon virikkeitä ja ideoita matkantekoon, sen käytäntöihin ja filosofiaan. Olin toki reissaaja jo ennen kuin ensimmäinenkään Madventures oli telkusta tullut, joten pystyin samastumaan Tunnan ja Rikun johtoajatuksiin itsenäisestä matkustamisesta (”lähe meneen”), mutta olin myös nuori ja suhteellisen kokematon matkamies: en esimerkiksi ollut käynyt Euroopan ulkopuolella kertaakaan. Juuri suhteellisen kokemattomuuteni vuoksi Madventures näyttikin minulle paljon sellaista uutta, jonka olemassaoloa ja mahdollisuuksia en tiennyt tai ollut tullut ajatelleeksi.

Muistelisin hämäästi, että kun katsoin Madventuresin ensimmäisen kauden telkusta, se ei vielä uponnut täysillä, vaikka jotain hyvin vetävää siinä olikin. Ehkä sen välittämä seikkailullisuus oli vielä liian kaukana 19-vuotiaan tamperelaispojan arjesta. Sama päti vielä kakkoskaudenkin ensimmäiseen televisiointiin. Todellisella intensiteetillä katsoin ykkös- ja kakkoskaudet peräjälkeen vasta vähän ennen kuin olin lähdössä ensimmäistä kertaa Etelä-Amerikkaan, noin 24-vuotiaana. Silloin sarja vasta todella upposi ja aukesi. Tähän päivään mennessä olen katsonut Madventuresin ensimmäisen tuotantokauden lukuisia kertoja. Kakkoskaudelta olen katsonut joitain jaksoja enemmän, toisia vähemmän. Kolmoskausi ei minulle toiminut: suurimman osan jaksoista olen nähnyt vain kerran. Kaikkien kausien extra-pätkistä, joita on ollut katsottavissa muun muassa Madventuresin nettisivuilla, olen nähnyt varmaankin valtaosan. Muita Madventures-tuotteita olen kuluttanut rajallisemmin: kansainvälisen seikkailijan opas löytyy hyllystä ja on tarkkaan luettu, mutta muita kirjoja olen vain selaillut, ja muista tv-tuotannoista (kuten Madcook ja Docventures) olen katsonut vain yksittäisiä jaksosia.

Sukupolvinäkökulma

Tämä teksti ei kuitenkaan nouse vain henkilökohtaisesta kiinnostuksesta ja nostalgiaa, vaan niiden ja sosiologisen aikalaishavainnoinnin välimaastosta. 1990-luvun laman myötä Suomi alkoi muuttua kovaa vauhtia, ja globaali kulutuskulttuuri, digita-

lisoituminen sekä nuorisokulttuuriset virtaukset, kuten travellaus, saapuivat voimalla. Nuorisotutkijat Tommi Hoikkala ja Petri Paju ovat nimenneet noin vuosina 1968–1978 syntyneet hyvinvoinnin sukupolveksi ja 1979–1989 syntyneet yksilöllisen valinnan sukupolveksi. Nähdäkseni nämä ovat varsin osuvia nimityksiä, ainakin Suomen kontekstissa. Koen, että näitä kahta sukupolvea yhdistää eräs laajempi kulttuurinen murros: informaatioajan saranakohta. Siispä riippumatta siitä, miten esimerkiksi 1990-luvun lama kohteli 1970- ja 1980-luvulla syntyneitä, he kaikki joutuivat laman jälkeen astumaan aivan uudelleenlaiseen globalisoituvaan Suomeen, jossa uusien digitaalisten innovaatioiden osaaminen oli välttämätöntä, kuten myös internet-pohjainen tiedonvälitys ja verkottuminen. Ajatus kulttuurisesta saranakohdasta viittaa myös siihen, että vielä 1980-luvulla syntyneillä on jotain muistikuvia myös digitalisoitumista edeltäneestä ajasta. Kukapa tuolloin syntynyt ei aina joskus haikeasti muistelisi, kuinka silloin ”mentiin ovelle kysymään, että saako kaveri lähteä ulos leikkimään”.

Eli tiivistettynä oma positioni: olen syntynyt 1983, yhdeksän vuotta myöhemmin kuin Tunna ja Riku. He edustavat aikaisempaa sukupolvea kuin minä, ja se näkyy muun muassa siinä, että he ”olivat paikalla” silloin, kun esimerkiksi graffitin, elektronisen musiikin ja travellauksen ensimmäiset aallot saapuivat Suomeen; minä taas olin paikalla, kun edellä mainittujen ilmiöiden toiset aallot saapuivat. Uskoisin kuitenkin, että yhteistä meille on juuri edellä kuvattu informaatioajan saranakohta, eli globaalin digitalisoitumisen ja verkottumisen ajan saapuminen. Jaamme muistoja ”vanhasta ajasta”, mutta olemme kohtuullisen sinut myös uusien lelujen ja niiden mahdollistamien tekniikoiden kanssa. Olen myös aivan samalla tavalla kiintynyt matkustamiseen kuin Tunna ja Riku, mutta he ehtivät siinä mielessä aiemmin ”tonteille”, että travellauksestakin on viimeisen 10 vuoden aikana tullut massailmiö, ja sikäli matkailun lieveilmiöiltä säästyneitä paikkoja on yhä vaikeampi matkoilla löytää. Digimurroksen lisäksi tämä travellauksen murros on toinen olennainen seikka siinä, miksi juuri Madventuresin ykköskausi näyttäytyy minulle (ja uskoakseni monelle muullekin) erityisenä, sanalla sanoen klassikkona.

Kuten jo tämän jutun nimestä selviää, yritän tässä jäljittää, miksi Madventuresin ykköskausi on minulle Madventures-kausista ”paras”. Olen laittanut lainausmerkit siksi, että monilla mittareilla kakkoskaus ja varsinkin kolmonen on paljon parempi: paremmin tuotettu, kuvattu, juonnettu, suunniteltu ja niin edelleen. Madventuresin tuotantokausista on helposti nähtävissä nouseva käyrä, jossa jokaisella kaudella rahaa on ollut enemmän käytettävissä kuin edellisellä. Siinä missä ykköskauden jälkeen pojilla oli ”viiden tonnin luottokorttivelat”, kakkoskaudella päätäkää oli jo alkumetreiltä niin paljon, että ensinnäkin sarja kuvattiin muutaman erillisen reissun muodossa, ei maailmanympärysmatkana, ja sen puitteissa muun muassa tuhlailltiin kahden jakson edestä rahaa Japanin friikkikuvioissa. Kolmoskaudella rahaa oli jo niin paljon enemmän kansainvälisen myynnin myötä, että monet kohteet olivat paitsi hyvin vaikeita (mikä tarkoittaa usein myös kallista), niissä oli myös varaa monenmoiseen extreme-touhuiluun. Minulle kolmoskaus näyttäytyikin liian överihakuisena äärimmäisyyksien metsästämisenä, jolla varmasti erotauduttiin kansainvälisillä matkailuohjelmamarkkinoilla, mutta oltiin tultu varsin kauas alkuperäisestä travellausihanteesta, jossa riip-

pumatosta katsellaan auringonlaskua Mekongilla. Tätä vikaa oli havaittavissa jo kakkoskaudessa, mutta siinä oli paljon vahvoja hetkiä ja esimerkiksi kakkoskausi paikkasi yhteiskunnallisuudella paljon sellaista, mitä se tunnelmassa menetti. Ja toisaalta, eipä voi poikia syyttää: kun rahaa oli tehdä useampikin ”unelmareissu”, niin ymmärtäähän sen, miksi he siihen tarttuivat. Eikä ykköskautta tietenkään voinut lähteä tekemään uudelleen.

Ykköskauden erityisyys

Kakkos- ja kolmoskaudet ovat siis ainakin tuotannollisesti katsoen ykköskautta parempia, ja on toki sanottava, että niiltä löytyy muutama todella hyvä jakso, jotka yksittäisinä vievät voiton ykköskauden jaksoista. Tällaisia ovat minulle ainakin kakkoskauden Kiina-jakso ja kolmoskauden Papua-jakso. Ykköskauden vahvuus onkin jossain muualla. Muutama helppo vastaus tulee heti mieleen: Ensinnäkin ensimmäinen kausi oli jotain sellaista, mitä minä tai kukaan muukaan ei ollut aiemmin televisiossa nähnyt. Siksi siihen kytketyi jotain yllättävää ja hämmentävää, joka jätti omanlaisensa jäljen reseptioon. Toisekseen ensimmäisessä kaudessa oli sellaista travelleriromantiikkaa, joka herätti minussa vastakaikua, sillä jaoin samoja arvoja, mutta en välttämättä ollut sanallistanut niitä. Kolmanneksi ensimmäisessä on aina ensimmäisen viehäytys, ja siinä on myös rosoisuuden romantiikkaa ja tiettyä naiiviutta.

Ykköskauden merkitys ei kuitenkaan tyhjene vain romantiikkaan ja nostalgiaan. Mielestäni yksi avainseikka on se, että ykköskausi on kuvattu yhdellä ainoalla maailmanympärireissulla. Siten siitä välittyy tien päällä olemisen tunnelma aivan omalla tavallaan. Tämän huomaa muun muassa siinä, että välillä on varaa tappaa aikaa ja kuvata laiskottelua ja mitääntekemättömyyttä. Samoin se näkyy siinä, että spiikeissä ollaan usein syvällä matkustamisen kuplassa, jolloin ”länsimaiset murheet”, ja ajoittain myös arjen realiteetit, ovat jääneet kauas jonnekin. Tunnistan tämän myös omilta reissuilta: matkalla olemisen on parhaimmillaan (ja ehkä myös pahimmillaan?) sellaista, että itse on aivan varma, että tämä on ainoa oikea tapa ihmisen olla ja elää. Pienimuotoinen hybris ei ole siitä kaukana... Yhden reissun taktiikka näkyy myös rasiituksena ja tietynlaisena totaalisuutena matkamiesten kasvoilla. Konkreettisimmillaan se on kuitenkin jatkuvuutta: lentokentillä ollaan, koska matka jatkuu eteenpäin; parta ja hiukset kasvavat, ja välillä niitä leikellään; rahojen kanssa on oltava tarkkana, jotta ne eivät lopu kesken. Kaiken tämän ytimessä onkin se, että yhdellä reissulla kuvattuna travel-lauksen tunnelma välittyy parhaiten. Se ei ole pistoreissuja, vaan tien päällä olemista, vieraiden kulttuurien jatkuvaa hengittämistä, hikoilemista, säättämistä, kaikenlaisten ruokien syömistä, lepäilyä, hedonismia ja niin edelleen. Siinä mielialat vaihtelevat ja ailahtelevat, ääripäistä toisiin.

Madventuresin ykköskaudella on myöskin yksi ominaisuus, jonka suhteen se on mielestäni ylivoimainen verrattuna mihinkään muuhun näkemääni matkailuohjelmaan: kyky herättää kaukokaipuu. En tiedä mistä se johtuu, ja onko tämä vain henkilökohtainen kokemukseni, mutta ykköskauden tunnelmassa on jotain sellaista, joka

nimenomaisesti saa haluamaan ”jonnekin”. Ehkä se kumpuaa siitä, mistä juuri oli puhetta, eli yhden pitkän reissun välittämistä tunnelmista. Nopeat leikkaukset, jossa esimerkiksi bussin ikkunasta avautuvasta maisemasta siirrytään nopeasti riippumattoloikoiluun ja siitä taas eteenpäin, kenties vastaavat juuri sitä, miten matkat rakentuvat usein muistoissa: välähdyksenomaisina tunnelmien kollaaseina. Näin myöskään mitkään nähtävyydet tai muut erikoisuudet eivät saa erityisasemaa, vaan matka itsessään. Samalla korostuu se, että matkalla se, mikä paikallisille on hyvin arkista (esimerkiksi bussimatka) on väistämättä jotain uutta. Aistit ovat jatkuvasti tarkkana, ja niiden tuottamista kokoonpanoista muodostuu tunnelmakuvia, ”filis” siitä, mitä matkalla oleminen oikeastaan on. Oma osuutensa on Madventuresin musiikki- ja äänimaailmalla, joka oli ykköskauden aikaan musiikkina varsin tuoretta telkkarissa, mutta myös erinomaisesti synkassa ohjelman kuvaston kanssa. Ilman musiikkia Madventuresin reissaustunnelma olisi jäänyt paljon haaleammaksi. Useissa kohtauksissa musiikki on kuin kuulokkeista kuunneltua, esimerkiksi juuri bussin ikkunasta ”tuijotellessa”.

Digimurros...

Mutta kuten todettua, Madventuresin ykköskausi on myös sukupolvi- ja ajankuvaperspektiivistä katsottuna erittäin mielenkiintoinen. Digitaalinen murros oli jo käynnistynyt, mutta ei vielä päässyt täyteen vauhtiinsa. Samoin travellerikulttuuri oli vielä astetta marginaalisempaa kuin se tänä päivänä on. 1970-luvun alkupuolella syntyneitä Tunnaa ja Rikua 1990-luvun laman jälkeinen Nokia-vetoinen aika ei jättänyt jälkeensä. Päinvastoin, he olivat teknisesti ja ammatillisesti osaavina oikeaan aikaan oikeassa paikassa, ja hallitsivat paitsi välineet, myös niiden käyttämisen luovan puolen. Silti matkailuohjelman tekeminen kahteen pekkaan, siis ilman kuvausryhmää, oli kova suoritus. Sitä se olisi vielä tänä päivänäkin, vaikka nykyään lähes kuka tahansa reppureissaaja voikin kuvata parempilaatuista videota varsin huokealla ja kevyellä kalustolla oman reissunsa lomassa. Muistan Tunnan ja Rikun maininneen useastikin, että rasittavinta oli aikoinaan se, kuinka ihmiset saattoivat kommentoida tyyliin ”hyvä idea läheteä vähän reissaamaan ja kuvailla siinä samalla”. Tähän helppouden oletukseen pojat ottivat tavakseen vastata suunnilleen ”siitä vaan tekemään itse perässä”. Pointti on osuva, ja se on syytä pitää mielessä varsinkin nykyään, kun Youtubet ynnä muut ovat pullollaan reissaajien kuvaamia pätkiä. Laatu ei synny siitä, että painaa rec-nappia ja selostaa, missä päin tällä kertaa mennään.

Digimurroksen alkuvuosina tehtynä Madventuresin ykköskausi oli siis ylipäätään mahdollista tehdä ilman kuvausryhmää, mutta se ei ollut helppoa. Syy siihen, miksi joka toinen reissaaja ei tänä päivänä tee uusia madventureseja, piilee siinä, että vaikka teknisesti tempun tekeminen on helpottunut, laadullisesti se on edelleen aivan yhtä vaikeaa. Lisäksi Madventures ehti ensimmäisenä, ja niin idea, konsepti kuin toteutuskin saavat olla erittäin hyviä, jotta ohjelma tänä päivänä menee läpi ja nousee samantyyppiseen menestykseen, varsinkin kun matkailuohjelmia tehdään nykyisin paljon enemmän kuin vielä kymmenen vuotta sitten. Tämän lisäksi Madventuresin

ykköskausi sai aivan oikeutetusti kulttimaineen, sillä se kuvasi ensimmäisenä jotain sellaista, jota kukaan muu ei ollut siihen mennessä (eikä oikeastaan sen jälkeenkään) kuvannut: travellaamista, ja ennen kaikkea matkailua itsessään ilman mitään ylimääräistä teemaa. Yksi syy kulttimaineeseen lienee myös siinä, että ilmestymisajankohdasta teevee oli vielä kiistaton ykkönen, ja netti levityskanavana vasta teki tuloaan. Nykyisessä informaatiotulvassa vastaavanlaista statusta on minkään ohjelman tai tuotannon vaikea saavuttaa, vaikka ne olisivatkin hyviä. Kolmanneksi myös kuvauslaatu jättää väistämättä oman jälkensä. Nauhalle kuvaamisen ero nykyiseen HD-kuvaamiseen ei ole vain pikseleissä kylmästi mitattava kuvanlaatu, vaan myös tunnelmaero.

...ja travellauksen murros

Digitaalisen murroksen lisäksi myös travellaaminen on läpikäynyt melkoisia muutoksia viimeisen kymmenen vuoden aikana. Nämä muutokset toki kytkeytyvät toisiinsa, sillä juuri kasvaneen tiedonvälityksen ansiosta ihmiset ovat tietoisempia itsenäisen matkailun mahdollisuudesta, ja toiseksi, mikä tärkeämpää, matkustaminen on helpottunut huomattavasti, niin teknisesti kuin henkisestikin. Lentolippuja on helppo ostaa, kaikesta voi kaivaa etukäteen tietoa, koti-ikävänsä sattuessa nettiin pääsee koska vain lohduttautumaan tai soittamaan kotiin, pankkikortin kadotessa säättäminen on helpompaa kuin koskaan ja niin edelleen. Yksinkertaisesti ilmaistuna maailma on "lonelyplanetisoitunut". Lukuisiin suosittuihin travellerikohteisiin, kuten Kaakkois-Aasiaan ja Etelä-Amerikkaan, onkin muodostunut "gringo-traileja", eli reittejä, joita pitkien reppureissaajat kiertävät Lonely Planetin siniset raamatut kourassaan. Tämä ei tietenkään ole Lonely Planet -kirjojen tai -kustantamon vika sinänsä, sillä kyseisissä kirjoissa nähdäkseni kohtuullisen vastuullisesti painotetaan matkustamisen sosiaalisia ja ekologisia näkökohtia, ja tavallaan on hyväkin, että ne ohjaavat matkalaiset samoille poluille, jolloin muut alueet säästyvät massamatkailun haitoilta. Tämä taitaa olla myös monilla Lonely Planet -kirjoittajilla mielessä, eli kaikista "aidoimpia" paikkoja ei kirjoihin välttämättä edes laiteta, tai ne jätetään sivumaininnaksi. Joka tapauksessa Lonely Planetien suositukset ("don't miss") vastaavat valtaosalle matkajia koko kohdemaata, ne ovat kantajiensa "only planet".

Kaiken kaikkiaan travellaamisesta on tullut lähes samanlainen massailmiö kuin turismista, ja usein näitä kahta on vaikea erottaa toisistaan. Jos travellaamisen ainoana kriteerinä käyttää sitä, että varaa itse lennot ja majoituksen tai että kantaa kamansa rinkassa, mennään harhaan: tällä tavalla useat päätyvät aivan samoihin paikkoihin kuin "samsonitet", kiertämään samoja nähtävyyksiä, rantoja ja ruokapaikkoja. Etäisyys kohdemaan kulttuuriin voi jäädä aivan yhtä etäiseksi kuin pakettimatkalaisilla. Sellainen itsetietoinen travellaus, mitä Madventuresin ykköskaudellakin hehkutellaan, kaipaakin jo nyt, kymmenkunta vuotta myöhemmin, vahvaa tarkistusta. Travellauksenkin muututtua massailmiöksi sen vanhanaikaisen muodon nimeen vannovien onkin yhä enemmän painotettava vastuullisuutta ja matkailun henkistä puolta. Tämän tuki Madventureskin on ottanut huomioon, mutta ehkä ykköskaudella nämä jutut jäi-

vät jossain määrin hedonismihehkuttelun varjoon. Siinäkin mielessä ykköskausi on ajankuva, että travellaus oli vielä viattomampaa, ja se taitaa kuvata viimeisiä hetkiä ajasta, jolloin näin oli. Ei sikäli, että sellaista reissausta ei voisi enää harrastaa, vaan sikäli, että matkustamisen ”aitouden totuus” on vähintäänkin mutkistunut.

Mitä tästä kaikesta voi siis tiivistää? Matkailu ja matkailuohjelmien teko on muuttunut radikaalisti viimeisen parin vuosikymmenen aikana. Tämä on yhteydessä ”maailman pienenemiseen” ja kommunikaation globalisaatioon. Madventuresin ensimmäisen kauden arvo ei ole vain nostalgian estetiikassa, vaan myös siinä, että se sattui kuvaamaan pienen siivun maailmaa, jota ei enää sellaisenaan ole olemassa. Minulle ja monelle muulle travellerille se on siksi nostalginen, mutta myös siksi, että ykköskausi onnistui kuvaamaan myös tiettyjä matkailun ikuisuuksia. Se, mitä matkanteko on parhaimmillaan, tiivistyy ykköskauden spiikittömissä, musiikin ryydittämässä kamera-ajoissa ja tunnelmakuvissa. Ja vielä lopuksi Madventuresin ykköskausi välittää tietynlaista sukupolvikokemusta: vapauden, individualismin ja hedonismin kokemusta, joihin monet 1970- ja 1980-luvuilla syntyneet samaistuvat, tai ainakin halusivat samaistua. Aivan kuten kymmenen vuotta sitten, yhä edelleen on ihmeellisen totta, että valinta sen välillä ”lähteekö meneen” vai ”hajoaako pakkaseen”, on suurimmalle osalle suomalaisia nuoria mahdollinen. Ajat muuttuvat, hyvässä ja pahassa, ja voi olla että travellauksen ihana ikkuna pian sulkeutuu, ja Madventures siirtyy pysyvästi matkailun nostalgiselle historiankirjoitusosastolle.